

KSIĘGI PROROCKIE: LITANIA DO PROROKÓW

„Litania do proroków” jest końcową postacią egzaminu pisemnego w r. ak. 1988/89 z zakresu ksiąg prorockich Starego Testamentu, usystematyzowanego przez 17 alumnów: Auguściaka Adama, Banasia Romana, Doburzyńskiego Dariusza, Giedrysa Tadeusza, Grygowskiego Dariusza, Fryca Andrzeja, Jasika Henryka, Kamionki Ireneusza, Kaszaka Grzegorza, Kokorzyckiego Sławomira, Koplewskiego Janusza, Kordzikowskiego Jacka, Kucala Ireneusza, Listwonia Piotra, Posadzego Janusza, Stachnika Zbigniewa, Wąsika Andrzeja dla egzaminatora ks. dr. Mariana Wittlieba i wręczonego jako oprawiony maszynopis dnia 16 maja 1989 r. z dedykacją: „... z serdecznymi podziękowaniami za pedagogiczny trud i rozmiłowanie nas w Słowie Bożym...”.

Litania, to – według definicji encyklopedycznej – modlitwa złożona z szeregu wezwań o łaskę albo o wstawiennictwo lub składająca się z szeregu inwokacji pochwalnych. Niniejsza praca egzaminacyjna jest próbą przedstawienia takiej propozycji litanii, która w swej formie będzie zbliżona do ostatniej części wymienionej definicji. Jest to przedstawienie swego rodzaju modlitwy litanijnej, która wymieniając wszystkich proroków-pisarzy Starego Testamentu, w swoich wezwaniach nawiązuje szczególnie do pewnych charakterystycznych cech każdego z nich, a które stanowią w jakiś sposób elementy konstytutywne czy to samej tylko sylwetki proroka, czy też treści jego posłannictwa.

Po systematycznym wymienieniu wszystkich wezwań podane zostały w sposób najbardziej skompensowany uzasadnienia treści wezwania; jednocześnie, mając świadomość chrystologicznego charakteru całej Biblii, podano w ogromnym skrócie tę część orędzia mesjańskiego, która jest charakterystyczna dla poszczególnego proroka.

Praca ta jest jedynie próbą skomponowania tego rodzaju modlitwy; nie ma więc ambicji dzieła dokonanego, dlatego też niech stanie się przyczynkiem do dyskusji nad problemem aktualności orędzia prorockiego dla nas, żyjących w określonych warunkach Nowego Przymierza, a co za tym idzie – celowości odwoływania się do tak odległych wzorców i nauk.

LITANIA DO PROROKÓW

*Kyrie eleison – Chryste eleison – Kyrie eleison!
Chryste, usłysz nas – Chryste, wysłuchaj nas!*

*Boże, Ojczy, Stwórczo nieba i ziemi – zmiłuj się nad nami!
Boże, Słowo Odwieczne, przez które wszystko zostało stworzone
Boże, Duchu Święty, tchnienie życia i Uświęcieliu*

*Maryjo, Dziewico zwyciężająca szatana – módl się za nami!
Matko Emmanuela
Królowo Proroków
Józefie, synu Dawida
Józefie, dziedzicu Patriarchów*

*Izajaszu, świadku zawierzenia i nauczycielu teologii
Jeremiaszu, cierpiący świadku posłuszeństwa Bożemu słowu
i proroku „Nowego Przymierza”
Ezechieli, opiewający świętość Boga
Danieli, świadku Bożej władzy nad narodami
Ozeasz, głoszący wierną miłość Bożą
Joeli, wzywający do pokuty
Amosie, głoszący prawdę Bożą ludowi żyjącemu w zaktamaniu
Abdiaszu, głosicielu tryumfu królestwa Bożego
Jonasz, wbrew sobie posłany do pogan
Micheasz, orędowniku miłości i sprawiedliwości
Nahumie, wieszczący pociechę i pokój wybranym a pomstę nad dopuszczającymi się
zła i nieprawości
Habakuku, proroku pociechy i zbawienia
Sofoniaszu, głosicielu sądu nad światem
Aggeuszu, który w budowaniu Świątyni widział wzór eschatologicznej odnowy
Zachariaszu, przez wierność objawieniu prowadzący lud do Pana
Malachiaszu, proroku Eucharystii*

*Chryste, usłysz nas – Chryste, usłysz nas!
Chryste, wysłuchaj nas – Chryste, wysłuchaj nas!*

IZAJASZ

Izajaszu, świadku zawierzenia i nauczycielu teologii – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Prorok w swoim nauczaniu przedstawia przede wszystkim trzy główne przymioty Boga:

- a) transcendentność (6,3),
- b) wszechmoc (5,26; 8,7; 9,10; 28,2),
- c) jedność (monoteizm).

Prorok wzywa cały naród do wiary i ufności w opiekę Boskiego władcy (7,9; 28,16; 30,15).

Orędzie mesjańskie

Izajasz jest największym prorokiem mesjańskim. W swoich prorocत्वach wybiega w przyszłość zbawczą, zapowiadając powszechne odrodzenie za sprawą Mesjasza, syna Dziewicy (7,14). W Księdze Izajasza ma swój początek wiele prawd nauki Objawionej.

Obietnica mesjańska przybiera wymiary kosmiczne; po odbyciu kary za grzech wielki Potomek Dawida będzie panował w świecie nowym, pełnym harmonii.

JEREMIASZ (I)

Jeremiaszu, cierpiący świadku posłuszeństwa Bożemu słowu (powołaniu) – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Jeremiasz w rzeczywistości nigdy nie chciał być prorokiem, boi się tej misji i uważa się za niegodnego (1,6; 17,16; 20,7-9). Jego urząd prorocki był mu brzemieniem, z którym toczył nieustanną walkę (19,2-20,6; 26,36; 45,28-29; 51,59-64; 34,8-22; 20,14-18; 15,10 nn.). Zachowuje jednak, pośród wszelkich cierpień i upokorzeń, głęboką wiarę i ufność w Boga, któremu jest oddany bez reszty (18,23; 16,14-18). Cierpienia proroka przywodzą na myśl opis męki Pańskiej, a chrześcijanie upatrywali w nim typ Chrystusa, który był „posłuszny aż do śmierci” (Flp 2,8).

Orędzie mesjańskie

W całym swoim posłannictwie Jeremiasz dowodzi, że w realizacji przymierza zawiódł tylko lud, dlatego teraz Jahwe w nowy sposób będzie przekazywał swoje orędzie: wyrzje je bezpośrednio w sercach swego „nowego” ludu (32,37-41). Prorok dostrzega tym samym nową epokę – epokę Ducha, epokę Nowego Przymierza (Rz 8,2), widząc ją w perspektywie pojawienia się odrośli Dawidowej: Mesjasza Króla (23,5-8; 30,9; 33,15). Udokumentował to patrzenie Chrystus Jezus, który podczas Ostatniej Wieczerzy oddaje hołd prorokowi nawiązując do jego prorocтва (31,31 nn. – Mk 14,24 i par).

Rys charakterystyczny

W przesłaniu Jeremiasza, świadomego swojej roli pośrednika i orędownika między Bogiem a Izraelem, odnajdujemy trzy nurty:

1. Bóg miłości i miłosierdzia: prorok ukazuje Boga jako sprawiedliwego i karzącego sędziego, lecz bolał nad tym, bowiem nosił w sobie obraz Boga wiecznej miłości (31,3).
2. Powrót (nawrócenie): słowa o powrocie (3,12; 31,18) nie znajdują zrozumienia u ludu.
3. Przymierze z Bogiem: pojęcie „Nowego Przymierza” (31,34; por. Hbr 8,8-12) – Jezus o nowej rzeczywistości zbawczej.

Orędzie mesjańskie

Jeremiasz widzi w Bogu oblubieńca miłującego nawet niewierną oblubienicę. Łączy się to z koncepcją „przymierza”, w którym nie nakazy i zakazy, ale miłość jest zasadą (31,33). Izrael mimo niewierności pozostaje tym „miejszem historii”, gdzie Bóg spotyka się z ludźmi.

„W owym dniu” (30,8), który nastanie w mesjańskiej przeszłości, zostanie zawarte nowe przymierze, a na tronie zasiądzie nowy Król-Mesjasz, Dawid (23,5; 30,9). Przez Izraela i poganie będą uczestniczyć w zbawieniu (4,2).

EZECHIEL

Ezechielu, opiewający świętość Boga – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Świętość i transcendencja Boga doświadczana przez proroka w wizji powołania (1,1-3,15), pobudza Ezechiela do działania (18,9). Prorok nawołuje do osobowych kontaktów z Bogiem tych, którym potrzeba nawrócenia i pokuty (18,30), tzn. świętości („nowego serca i nowego ducha” – 18,31).

Ludy pogańskie zbeszczyli Jego imię, dlatego będą pokutować, a lud Boży wróci do swojej Ojczyzny (20,42; 37,1).

Orędzie mesjańskie

Z niewoli wyjdzie „Reszta”, która stanie się zaczątkiem zbawienia (14,32).

Mesjaszem Księgi Ezechiela jest przyszły Dawid (48,12), obleczonej w szatę pasterską, który będzie pał owce w sprawiedliwości i miłości (36,26).

Wszyscy wrogowie Izraela zostaną zgładzeni, również największy tajemniczy Gog (38), przez co proroctwo Ezechiela nabierze cech apokaliptycznych. W Apokalipsie ta walka znajduje ostateczne zwycięskie rozwiązanie (11,13).

DANIEL

Danielu, świadku Bożej władzy nad narodami – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Punktem wyjścia jest stwierdzenie, że „królestwo Boże jest królestwem wiecznym, a jego panowanie trwa na wieki” (3,33; 4,31b.34; 6,27, por. Ps.145,13).

Idea powszechnej władzy Bożej, jak i poszczególne obrazy symbolizujące losy narodów obcych i Izraela (Iz 10,5-19; 13-14; Jr 5,6; 15,19; Ez 36,37) podejmują te dawne tematy. Bóg kieruje nie tylko historią Izraela, ale także dziejami wszystkich narodów.

Orędzie mesjańskie

Główną postacią Księgi Daniela jest niewątpliwie „Syn Człowieczy” (7,13) przybywający na obłokach. Jest to istota podobna do Anioła, objawiająca w czasach ostatecznych zbawienie lub też otrzymująca eschatologiczny tron królewski. Jezus Chrystus wzbogaci to pojęcie, używając je jako samookreślenia nie tylko swojej mesjańskiej godności, ale i eschatologicznej funkcji, jako władcy zainaugurowanego przez siebie królestwa.

OZEASZ

Ozeasz, proroku głoszący trwałą miłość Bożą – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Ozeasz wykonywał urząd prorocki w niełatwych warunkach: zamęt polityczny, idolatria, zwłaszcza taurolatria, formalizm religijny. W głoszeniu swojego orędzia wykorzystuje obrazy z życia małżeńskiego (1-3). Jego małżeństwo z prostytutką Gomer jest znakiem miłości i wierności Boga względem niewiernego Izraela (3,1).

Orędzie mesjańskie

Ozeasz przedstawia Boga, który kocha swój lud miłością wyboru. Nawet kara jest wyrazem miłości Bożej, dokonuje ona bowiem oczyszczenia Izraela. Boża miłość wymaga odwzajemnienia, niestety Izrael nie spełnia tego wymagania, za co czeka go surowa kara (2,5 nn.).

Jednak miłość Boża jest miłosierna (11,7) i nawrócenie Izraela do Boga, nawet jeśli się dokona w ostatniej chwili, spowoduje, że Bóg obdarzy swój lud szczęśliwością rajska (14,2-10).

Rys charakterystyczny

Cechą charakterystyczną księgi jest oczekiwanie Dnia Pańskiego (1,15 i in.).

Joel wzywa do pokuty, którą będzie przygotowanie na ten dzień (1,13-20; 2,12-17).

Pokuta ta ma charakter zarówno wewnętrzny, jak i zewnętrzny. Dzięki niej wybrani mają (otrzymują) specjalną moc duchową, stając się społecznością teokratyczną (2,23nn.).

Orędzie mesjańskie

Mesjańskie i eschatologiczne motywy Księgi Joela znajdują się w opisie Sądu Ostatecznego (Mk 13,24-27; Mt 24,29-31). Św. Piotr wskazuje na wypełnienie się zapowiedzi Joela w czasie swego kazania w dniu Zielonych Świąt (Dz 2,17-21).

Amosie, głoszący prawdę Bożą ludowi żyjącemu w zaktamaniu – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Proroctwo Amosa jest kompilacją dokonaną przez wielu autorów, również uczniów, w oparciu o jego przepowiadanie. Amos nie uważał się za proroka ani za ucznia proroków. Czuł siłę powołania go przez Jahwe, której nie mógł się oprzeć.

Charakterystyczne dla Amosa jest rozdarcie między ojczyzną (Juda i Państwo północne), a zawodem (wieśniak nacinający sykomory i pasący bydło); występuje jako prorok w różnych środowiskach.

Orędzie mesjańskie

Następuje konieczność przyjęcia przez Izrael kary za sprzeniewierzenia.

Po okresie pokuty i zadośćuczynienia ma nadejść pełen chwwały Dzień Jahwe, w którym oczyszczona „Święta reszta Izraela” z Bożą pomocą odbuduje chylący się ku upadkowi „Szałas Dawidowy” (9,11-14).

Amos prorokując, prawdopodobnie nie myślał o konkretnym Mesjaszu, który będzie pochodził z domu Dawida. Orędzie, które się miało spełnić dopiero u kresu czasu, jest większe niż zdolność pojmovania.

ABDIASZ

Abdiaszu, głosicielu tryumfu królestwa Bożego – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Abdiasz głosi uniwersalizm etyczny. Zakłada, że istnieje prawo naturalne wpisane w sumienia wszystkich ludzi. Bóg przez usta Abdiasza potępia postępowanie Edomitów, którzy występowali przeciwko bratniemu ludowi izraelskiemu i pomagali jego wrogom w pądrowaniu Jerozolimy (10-14).

Orędzie mesjańskie

Powstanie na Syjonie królestwo „dla Pana” po zjednoczeniu się pokoleń izraelskich, które będzie oddziaływało na cały świat.

JONASZ

Jonaszu, wbrew sobie posłany do pogan – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Jonasz – mąż Boży otrzymuje polecenie udania się do Niniwy, by tam głosić o nawróceniu (1,1). Za wszelką cenę próbuje uwolnić się od tej niecodziennej misji (1,3). Jednak nieskutecznie, bo Bóg „zmusza” go, by głosił nawrócenie właśnie wśród pogan (3,2). Głosi więc nadchodzącą karę Bożą i poganie się nawracają (3,5). Teraz Jonasz wpada w gniew, zazdroszcząc miłosierdzia, jakie Bóg okazuje poganom. Otrzymuje „naukę” od Boga: człowiek nie jest w stanie pokrzyżować zbawczych zamiarów Boga.

Orędzie mesjańskie

W Ewangelii Mt 12,40 Jezus przywołuje postać Jonasza przebywającego trzy dni we wnętrzościach ryby jako obraz swego przebywania w łonie ziemi. Jonasz jest głosicielem Bożego miłosierdzia i zbawienia wobec wszystkich ludzi.

Micheaszu, orędowniku miłości i sprawiedliwości – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Za główne swe zadanie Micheasz uważa obwieszczenie sądu i kary na zdradliwy naród. Występuje w obronie sprawiedliwości i jedności braterskiej w narodzie, które zniszczone zostały przez niesprawiedliwość i brak pokory klasy rządzącej (6,8).

Orędzie mesjańskie

W swoim widzeniu prorockim zapowiada ocalałej Reszcie szczęśliwe czasy królestwa mesjańskiego (4,1-4,7). Przepowiednię konkretyzuje mówiąc o Mesjaszu, który wyjdzie z Betlejem (5,1 nn.); wskazuje również na jego Matkę (5,2) oraz roztacza perspektywę królestwa mesjańskiego (4,1-4; 5,1-14).

Nahumie, wieszczący pociechę i pokój wybranym a pomstę nad dopuszczającymi się zła i nieprawości – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Nahum działający w okresie upadku imperium asyryjskiego i w czasie odnowy religijnej królestwa Judy zawarł w swej księdze ideę sądu Jahwe nad „krwawym miastem” oraz pociechę skierowaną do swojego narodu. Objawia on Boga jako mściciela zła, który nie może pozostać obojętnym wobec dopuszczających się pogwałcenia ładu moralnego, który ustanowił.

G. von Rad sugeruje, że charakter księgi Nahuma jako „proctom” przeciw wrogim narodom” mógłby być związany z obrzędami kultycznymi, szczególnie z maledykcjami przeciw wrogom.

Orędzie mesjańskie

Kara Boga „mściciela” wynika z Jego sprawiedliwości (1,3). Swoim wybranym zwiastuje On przez proroka pokój (2,1), który jest dobrem mesjańskim. Obietnica pokoju nawiązuje do wypowiedzi Iz 52,7 dotyczącej pokoju mesjańskiego, który nastanie wraz z początkiem królestwa mesjańskiego.

HABAKUK

Habakuku, proroku pociechy i zbawienia – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Nie karci i nie upomina swego ludu. Ukazuje, że jego udręki pochodzą z zewnątrz (2,6). Wystawiało to na próbę reformę religijną Jozjasza. Skarży się, że Bóg spokojnie patrzy na cierpienia sprawiedliwych (1,4), lecz zarazem wskazuje, iż Bóg dochowuje wierności tym, którzy okażą się wierni i że nie ostoi się przed Nim państwo oparte na pysze i gwałcie (2,9).

Orędzie mesjańskie

Istotą prorocтва – orędzia mesjańskiego Habakuka – jest ufność w moc wiary. Znajduje ona swój punkt szczytowy w stwierdzeniu: „sprawiedliwy będzie żył dzięki swej wierze” (2,4). Dla Habakuka „pomazańcem” Bożym jest Izrael (3,13), który ma być w ręku Boga narzędziem kary dla innych narodów (1,12).

To podkreślenie roli wiary sprawia, że Habakuk staje się prekursorem Pawłowej nauki o usprawiedliwieniu (Rz 1,17; Ga 3,11; Hbr 10,38).

SOFONIASZ

Sofoniaszu, głosicielu sądu nad światem – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Księga piętnuje wypaczenia religijne i zapowiada jako karę inwazję nieprzyjacielską, określaną tradycyjnym pojęciem „Dnia Jahwe” (1,14; 2,2).

Orędzie mesjańskie

Sofiasz akcentuje myśl:

– o sędzie wydanym na Jerozolimę (3,1-20), któremu będzie podlegał naród izraelski (1,2; 2,3), ale także narody pogańskie (2,4-15);

– o nieszczęściach, jakie grożą pewnym sobie (1,10-13);

– o „Reszcie” Izraela (3,13), tzn. o niewielkiej części ludu wybranego przez Boga na nowy lud Boży. Wówczas Jahwe stanie się znowu „Królem Izraela” (3,15-17).

AGGEUSZ

Aggeuszu, który w budowaniu Świątyni widziałeś wzór eschatologicznej odnowy – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Aggeusz jako jeden z pierwszych powróci z niewoli babilońskiej (Ezd 5,1).

Aby realizować cel – odbudowanie Świątyni – Aggeusz pozyskał sobie przychylność władców Izraela: Zorobabela i Jozuego (1,14).

Orędzie mesjańskie

Aggeusz podejmuje głównie temat odbudowy Świątyni, która stanie się symbolem mocy całego narodu (2,9.23). Sam nadzoruje prace budowlane, przy równoczesnym „organizowaniu” życia duchowego (1,8).

Nadzieje mesjańskie wiąże prorok z postacią Zorobabela, potomka Dawida (2,20-23).

W tej dynastii (Dawidowej) widzi zacząć do odbudowy całego narodu. Według Prawa Zorobabel staje się dla Aggeusza typem oczekiwanego potomka Dawida, który ma zrealizować zapowiadany przez proroka pokój, mający stanowić sumę wszelkich dóbr mesjańskich (2,9; por. Ef 2,14).

ZACHARIASZ

Zachariaszu, przez wierność objawieniu prowadzący lud do Pana – módl się za nami!

Rys charakterystyczny

Prorok Zachariasz jako jedyny z proroków całość swego objawienia otrzymał podczas nocnych wizji, które wiernie przekazuje (1-8).

Orędzie mesjańskie

Według Księgi Zachariasza godność mesjańska przysługuje dwu przywódcom: duchowemu i świeckiemu. Prototypem pierwszego jest Najwyższy Kapłan (6,13), a drugiego Zorobabel (6,13).

Zachariasz jest prorokiem wieszczącym o cierpieniu Mesjasza, który w NT wypełnia jego prorocтва (9,9; 13,7; 11,12; 12,10; por. Mt 21,5; J 12,5; Mt 26,31; 27,9n.; 24,30; J 19,38).

Rys charakterystyczny

Malachiasz piętnując wykroczenia kapłanów (1,1-2,9), przeciwstawia ich ofiarom „ofiary czystą”, jaka będzie składana „na każdym miejscu” (1,11).

Orędzie mesjańskie

Przed przyjściem Mesjasza Bóg pošle na nowo proroka Eliasza – zwiastuna Nowych Czasów (3,1-23; por. Mt 11,10; Łk 1,17).